

DUVAR

8

9 772146 973302

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

MAYIS-HAZİRAN 2013 FİYATI: 8.00 TL

**Bloch ve Lukàcs'ta
"Sanatçı Romanı": Aylak
Adam ve Ayhan Geçgin'in
romanlarına giriş**

Orhan Koçak

**Cehennemî makine:
Kapitalizm**

Fredric Jameson'ın son
kitabı *Kapital'i Sahnelemek* üstüne

E. Ahmet Tonak

**Neoliberal asayiş
berkemat: yoksulluk ve
ceza-adalet sistemi**

Zeynep Gönen

**Niçin önüme geleni
öldüremem?**

*Yarınki Yüzün'den "dolaysız hakikat"
manzaraları*

Ömer F. Oyal

Taraf de Haïdouks

Romanya'nın "Haylaz Çingene Çocukları"...

Duvarlar, izler ve ressamlar

DUVAR yazıları Akif Kurtuluş * Yük ve kalabalığın uğultusu Abdullah Çelik * Bağdat: İlüzyonlar ve melankoli Amin Alsaden, Çev: Gözde Sezgin * Aruz vezninden Baudelaire Veysi Erdoğan * Küçük şaşmaz bilgiler antolojisi II/ Hikâye Nihan Taştekin * "Yalnızlık"ta bir "yapıt": Fernando Pessoa Zeynep Köylü * Delilik mi? Tarih mi? Seval Şahin * Guhdarên ezîz Sibel Dağ * Kadınca bilmeyişlerin adı: Tante Rosa Feryal Saygılıgil * Piyango / Hikâye Hakan Yılmaz * Boğazda yürümek Simavlı Bernard

Şiirler: Ahmet Telli, Mahmut Temizyürek, Suat Başar Çağlan, Onur Çeçil, Usame Söylemez, Osman Mehmed, Ridvan Gecü, Monica Papi, Sidar Kurt, Wislawa Syzmborska, Binali Duman

Delilik mi? Tarih mi?

Ayfer Tunç'un *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* adlı romanı üzerine

Seval Şahin

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi, Karadeniz'in küçük bir kıyı şehrinde, kıyıya sırtını dönmüş bir akıl hastanesinin romanı. Roman, Ayfer Tunç'un kendi deyimiyle "sarmal öyküler"den meydan geliyor. Birbiri içine geçmiş birçok hikâyenin, birçok kişi ve nesnenin hikâyesinin bir antolojisi niteliğinde.

Tanzimat'tan sonra roman çevirileriyle birlikte yeni bir anlatım ile tanışan Osmanlı-Türk edebiyatı bu türde eserler verirken kendi yolunu da izlemeye devam eder. Halk hikâyeleri ve meddah anlatılarından gelen anlatı geleneği bu yeni anlatı türüyle iç içe bir yoldan geçerek anlatının kendi yolunda yürümesini sağlar. Bu yolda yürürken zaman zaman Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdası*, Muallim Naci'nin *Mehmed Muzaffer Mecmuası*, Abdülhak Hâmid'in neredeyse bütün tiyatro eserleri, ama özellikle *Zeynep*, gibi eserler anlatı türlerinin iç içe geçtiği, birden çok anlatının birbirinin takip ettiği eserlerdendir. Bu eserlerin, Tanzimat sonrası modernleşmenin bir yönü olarak bu çok türlülüğü ve çok sesliliği yansıttığı bir gerçektir.

Ayfer Tunç'un romanı bu bağlamda Türkiye'nin modernleşme tarihinin anlatımı olarak rahatlıkla okunabilir. Roman geleneğinde yazarın, anlatıyı eski ve yeni anlatılarla ördüğü, bunu kendi metnindeki hesaplaşmayla gerçekleştirdiği bir edebiyatta bunun devamının bir örneğidir Tunç'un romanı. Bu modernleşme hesaplaşması, II. Abdülhamid döneminden günümüze kadar ileri geri sıçramalarla, zaman atlamalarıyla, oldukça ironik bir şekilde deniz kenarında denize sırtını dönmüş, labirent şeklinde bir akıl hastanesinin kimliğinde somutlaşır. Kaçıklardan oluşan saçmasapan mimarisi bir ülkenin tarihini simgeler aynı zamanda. Romanın akıl hastanesi dışındaki hayata dair kısmı, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi zıtlıklardan örülürken akıl hastanesine yani içeriye dair kısmı içeri ile dışarının birbiri arasındaki sınırların kalktığı bir dünyanın hikâyelerini anlatır. Romanın bu yönünün oldukça ilginç olduğunu belirtmeliyim. Örneğin Kız İsmet'in hikâyesi, ki romandaki en trajik hikâyelerden biri, onun çarşı içindeki diğer esnaf tarafından kandırılıp içlerinden birinin tecavüzüne uğraması, salt bir kötülük anlatısı iken, hayırsız babasını herkesin ortasında dövdüğü için Deli Emine'nin hikâyesi içindeki trajikliklere rağmen salt bir mutluluk hikâyesidir. Bu iyilik ve kötülükler, başarı ve başarısızlıklara rağmen akıl hastanesi söz konusu olduğunda, delilik ve akıllı olmak arasındaki sınır en az aklın kendisi kadar belirsiz kalır.

Bir ülkenin insanlarının, kişisel tarihleri üzerinden kurulan hikâyeleriyle neredeyse bir açık hava tımarhanesine dönüşümünün, nesnelerin bile bunlardan nasibini almasının ne menem bir şey olduğunun göstergesi bu roman. Bu sebeple olsa gerek romanın adı da yalan yanlış anlatılan kısa tarihi şeklinde. Ulus devletlerin resmi ideolojileri kendi resmi tarihlerini ilan ederken bilerek ayıklamayı, bazı şeyleri unutmayı, unutturmayı seçer. Bu, toplumsal hafızanın silinip yerine yeni tarihin inşa edilmesi süreci kendine yeni bir hikâye uydurma sürecidir aynı zamanda. Bu yalan önce bir hikâyeye sonrasında tarihe dönüşür. Tıpkı akıl hastanesindeki kaçıklar ile dışarıdakiler arasındaki sınırların ortadan kalkması gibi. Akıl bu noktada işe yaramaz bir hale gelir. Neyi idrak ettiğinden çok neyi idrak etmesi gerektiğine karar vererek ayıklama işlemi yapar. Bu bir akıl tutulması değildir, fakat aklın bizzat kendi eliyle deliliğe yol vermesidir, akıllı olmak ve akıllı olmamak arasındaki sınır böylece ortadan kaldırılmaya çalışılarak iyice şeffaflaştırılır. Kitabın başlığındaki "yalan yanlış" ifadesini yazar kendisi de özellikle vurgular: "Türk edebiyatının ve tiyatrosunun en önemli yazarlarından biri olan Haldun Taner kurduğu tiyatroya Devekuşu Kabare adını vermiştir. Rasgele seçilmiş bir ad değildi bu. Bildiğiniz gibi devekuşları bir tehlike söz konusu olduğunda kafalarını kuma gömerler ve kendileri görmedikleri sürece bir tehlikenin olmadığını varsayarlar. Haldun Taner de bu ülke insanının gerçekler karşısında takındığı tutumu yansıtmak istemişti muhtemelen. Yalan yanlış'ın da bu türden bir bilgiyi sezdirmek isteği var. Akla uygun olan karmaşaya değil, denizin hissettirdiği güzelliğe bakmaktır. Denize sırtını dönmüş bir yapı, akla uygun olmayan bir duruş edindiğimizi ortaya koyar. Öte yandan, olmayan tehlikeleri büyüten ve bu nedenle demokrat tecrübeleri bitip tükenmeyen bir toplumuz biz." (Leyla Daşkaya, Kül Öykü. Bu alıntı yazarın resmi web sitesinden alınmıştır. Bkz. www.ayfertunc.com)

Bu kitabın bir diğer şaşırtıcı tarafı da yazarının cömertliği. Ayfer Tunç, bize bir dolu hikâye anlatıyor. Bu bir dolu hikâye kocaman bir antoloji olup ülkenin tarihine giden bir yolu oluşturuyor. Tam da bu özelliğinden dolayı roman, bir tarihsel çizgi yerine çizgisizliği kendine rehber edinmiş durumda. Tarihin bu şekilde çizgisizleştirilmesi ya da yazarının kitabının başına koyduğu "yalan yanlış" ifadesiyle perçinlenerek var olan tarih anlayışının - kahramanlarla, şanlı zaferlerle dolu - karşısında, acıların, zavallılığın ve kötülüğün tarihini

getiriyor. Böylece bütüncül ve üstten bakan tarih anlayışının karşısına bu kocaman hikâye antolojisiyle çıkan roman kesintili ve protest bir tavır getiriyor. Bu noktayı yeniden modernleşme konusuna bağlamak istiyorum. Ayfer Tunç, bu romanı yazarken Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Acıbadem'deki Köşk* hikâyesinin ona esin kaynağı olduğundan söz etmiş. Sadece bu hikâye değil *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nün garip enstitü binası da bu romana esin kaynağı olmuş. Tuhafliğin bile sorgulanmadığı, her şeyin oldu bittiye getirildiği romandaki deniz kenarında denize sırtını dönmüş bina, tıpkı *Acıbadem'deki Köşk*'teki amcanın icatları ve *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nün enstitü binası gibi tüm tuhafliğine, zaman zaman insanların bu tuhafliğe dair konuşmalarına rağmen kanıksanmış, bir süre sonra üzerinde düşünmeye bile değmeyecek kadar önemsiz bir hale gelmiştir. Modernleşmenin başlı başına bir sorun olduğu uzun yıllar, ardından modernleşmenin yarattığı yeni kahramanlar, yeni mekânların "tuhafliği" uzun süre Türk romanını işgal etmiştir. Üstelik roman türü de modernleşme ile birlikte gelen yeni bir tür olarak önceleri "tuhaf" olarak karşılanmıştır. Sonrasında bu durum giderek romanın modernleşmeyi anlatmasına doğru evrilmiş. Yeni giren tür yeni hayatı anlatmıştır. Bunun *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* ile ilgisi ise şu bağlamda: Tuhaflik bu romanda neredeyse hiç azımsanmayacak derecede az. Çünkü bizzat romanın kendisi deliler evi üzerine kuruluyor. Daha baştan hal böyle olunca tuhaflik da kendiliğinden

ortadan kalkıyor. Bu noktada Tunç'un oldukça yaratıcı bir anlatım tarzı bulduğunu belirtmeliyim. Böylece romandaki hikâyeler birbirlerine göndermeler yaparak tam da çok tuhaf bir şey olarak anlatılması beklene-ni oldukça doğallaştırarak anlatmayı sağlıyor. Bunun modernleşmeyle bağlantısına gelince. Biraz önce de sözünü ettiğim Türk romanın başlangıcından itibaren uzun zaman boyunca modernleşmenin anlatısı olduğu, bu anlatının içine tam da bu sebeple bir sürü tuhafliğin girmesine benzer bir durum var burada. *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi*, bir sürü hikâyeden oluşan antolojik bir roman ortaya koyarak bu tartışmayı, yani romanın modernliğin dili olduğundan tuhafliği da anlattığı söylemini çökertiyor. Bunu da biraz önce de ifade ettiğim gibi bizzat tuhafliği anlatacağını söyleyip tam da bunu doğallaştırarak yaptığı için başarıyor. Tıpkı Türkiye'nin modernleşmesinin roman üzerinden anlatılması gibi bir deliler evinin tarihi üzerinden de aynı şey yapılıyor.

Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi, iç içe geçmiş hikâyeleriyle ülkenin ve tarihinin birçok noktasından ses veren, ses duyuran bir roman.